

CATALUNYA

Revista quinzenal

XXX MARS DE MCMV

MINISTERIO
DE CULTURA

SEPTIEMBRE DE 1935
BIBLIOTECA DE LA
DIRECCION GENERAL DE CULTURA

SUMARI:

Llengua de la patria, per Edmond d'Amicis, trad. per Geroni Martorell. — Minuet de Fernand Gregh, trad. per Emili Guanyabens.—Furs de Valencia del Rey Don Marti, *Trelladats d'un Còdex del sigle xv.*—Jo soch somniadó.....; Adintre la tartana....., per Joseph Lleonart.—El Mestre Nou, per J. Pous Pagès.—Fum, fum, fum. — Mariagna, *cansons populars recullides per Joaquim Pecanins.* — Fretura, per Joaquim Ruyra.

Actualitats.

Gravat. — Música de les cançons *Fum, fum, fum* y *Mariagna.*

MINISTERIO
DE CULTURA

Universitat, 7

La llengua de la patria ⁽¹⁾

per Edmond d'Amicis

A un jovenet

¿Tu estimas la llengua de la terra, no es veritat? La estimen tots. Es inseparable, una mateixa cosa, l'amor á nostre llengua ab el sentiment d'admiració y gratitut que'ns lliga a nostra patria, pe'l tresor immens de sapiencia y bellesa, trasmés per medi d'ella a la familia humana, y que es la gloria d'Italia, l'honor de nostre nom en el mon. La estimem perque la han formada, laborada, enriquida, tramesa a nosaltres com un heritatge sagrat, milions y milions de sers de nostra sanc, dels qui per segles van expressar son pensament y la seva sort va esser la sort d'Italia, la seva vida la nostra historia, el seu regnat la nostra grandesa. La estimem perque les seves paraules que brollan del fons de nostra ánima, ajuntades ab tot nostre sentiment, están compenetrades, se confonen ab la nostra idea fins l'origen més intim, y son no solsament forma, só, color, sino substancia del propi pensament. La estimem perque es el nodridor de nostra inteligencia, l'alé de l'esperit y de l'ánima nostra, l'expressió de quant es més intimament propi de nostre caracter nacional, l'imatje més viva y fidel y gayrebé la mateixa naturalesa de nostra rassa. La estimem perque es el vincle

(1) Fragments del primer capítol de l'obra *L'Idioma gentile*. suare sortit.

més fort de la unitat del nostre poble, el ressó de nostre passat, la veu de nostre avenir, no solament verb, sino essencia del ánima de la patria.

* * *

Y també l'estimem perque es bellíssima, riquíssima, potentíssima, variable en tal manera, com diu un dels seus més grans conreadors, que sembla no un idioma sino un agregat d'idiomes; capás de pendre infinites formes y aspectes, estupendament adaptable a tots els istils, única apte per traduir la noblesa del istil llatí y del grec, insuperable en la abundor del vocabulari y en la vivesa del color cómic, maravellosa «per les seves inmensas facultats metafóriques y la feconditat de la seva naturalesa, sempre apta a produir noves expressions» d'ahont ve'l que «siga tota coberta de rebrots» com una terra fertilíssima en perpetua primavera; fresca encare en la major part de ses flors y fulles de set segles, y armoniosa com cap altre del mon. «Alabada y admirada dels extrangers y fins envejada», pero molt mes estimada per nosaltres encara, perque la seva bellesa solament de nosaltres es palesa. Les seves paraules tenen per nosaltres un to qu'es com un segon significat, reclós misteriosament, que fuig a tota expressió; la seva armonía ens desperta'l recort d'infinites sensacions, lloch y formes humanes, de veus y accents coneguts y estimats, de vius y de morts, y de pensaments y imatges y versos de mestres immortals, esdevinguts nostre esperit y nostra sanc; ella es per nosaltres la música del afecte, del dolor, dels goigs, de l'amor de patria, plena de fonsa y dolçor misteriosa, que no ix de nostres llavis, sino que vibra y germina en el fons de l'ánima, com secreta virtut de nostra naturalesa. Per aixó encara, perque es una veu del nostre cor y llum de nostra conciencia.

* * *

¿Mes que val estimar la propia llengua si no s'estudia? No sols aixó; ¿aquell que no haventla estudiada la sap poc y malament, cóm coneixería una llengua estrangera y la pot estimar com cal?

¿Es precis demostrar que no sols per amor, sino per interés propi, per conveniencia, la devém estudiar? Pensa un poc. En qualsevol part d'Italia que sias nat, en la llengua y no en el dialecte, quan agafis en la ma la ploma, deurás expressar sempre els teus pensaments y sentiments, y mil voltes ho haurás també de fer aixís, de viva veu. Mil voltes, escribint y parlant, deurás expressar italianament, ab la major eficacia possible, desitjs y necessitats tevas; tractar dels teus interessos, moure els afectes y la voluntat d'altres; contar, argumentar, pregar, justificar, defensarte; y si no coneixes be la llengua, te será sempre una pena y una vergonya no poder dir, com voldries, lo que haurás de dir, trobarte com si manegessis un instrument que't fuig de les mans, sentir que dels teus sentiments més profonds y gentils y dels teus pensaments y de les teves millors rahons, una gran part será perduda pels altres a causa de la expressió inculta, imperfecte, sense claretat y forsa. Be haurás sentit dir: que si molts no reixen a fer carrera en el mon, no es pas per falta de facultats comunicativas, sino per mancamment de natural eloqüencia; pero lo que hi ha, es que moltíssims elocuentes en el propi dialecte, se troban en cambi al parlar la llengua, per no conéixela, incerts, confosos, desconfiats d'ells mateixos, lligats continuament per la por y la consciencia d'enrahonar malament. ¿Quántes vegades en la vida prové un gran dany o un gran be per nosaltres, d'haver expressat un pensament o un sentiment nostre d'una manera infelis, y per tant no entés ó mal entés o be d'haverse expressat en una forma que posá en evidencia l'ánima y anâ dreta a la inteligencia y al cor de la persona a qui'ns dirigíam? ¿Quántes conexements, quántes idees, romanen en moltes inteligencies per sempre, com materia informe, sense cap valor, per mancalshi a aquells que les possehixen el domini de la llengua ab que les han de comunicar als altres? Se díu que l'home val per lo que sab; també en gran part val, per la manera com sab dir lo que sab. Molt més qu'en el passat son avuy frequents per tots la necessitat y les ocasions de comunicar als demés les propies idees, are escribint per la impremta, are parlant en públic; participant de diferentes maneres en el tractament dels interessos co-

muns, el coneixement de la llengua es necessari. No es tan sols un ornament intel·lectual; es un'arma en la lluyta per la vida, es la forsa y llibertat del esperit, es la clau del cor y de la consciencia dels altres, es instrument de labor y fortuna.

* * *

Y també debem estudiar la llengua, axó es un deber de ciutadans. La llengua se transforma ab el temps com se transforman totes les coses; adquireix noves veus y locucions, tal com els arbres posan fulles noves; te d'esser aixís; moltes veus que s'han conservat han variat de significació. Se transforma la llengua, en la seva substancia y en la seva estructura, es efecte d'una ley natural. Pero ab la transformació natural e inevitable de la llengua no deu confondres la corrupció, la que consisteix en introduirhi, com se fa sovint, paraules y frases bárbares, innecessaries, idiotismes inútils, maneres bordes, formes que repugnan a la seva naturalesa. D'aquestes corrupcions es deber de tot ciutadà cult, preservar la llengua de la patria; cada un hi te la seva part, en la gran obra colectiva de la qual resulta la llengua; siga al menys mínima aquella ab que hi concorreguém a corromprela, contribuhimhi nosaltres en part infinitesimal, ab nostre mal parlar y escriure. No n'hi ha prou ab que compleixin aquet deber els escriptors; es un deber de tots; perque alla ahont tots maltractan y esguerran la llengua, acaban també els escriptors per participar de l'universal barbarie. En el gran comers nacional de la llengua, es qüestió d'honra no entregar al giro moneda falsa. Es vergonyós per un italiá cult expressar bárbarament idees y sentiments que escriptors insignes de trenta generacions expressaren en forma italiana pura y admirable. Y es irracional vantarse d'estimar el propi pays quan se contribuehix a embastardir el llenguatge, considerantlo com un camp en que tot es lícit trepitjarho y embrutirho. Per les mateixes rahons que respectém y custodiém ab tot zel la riquesa infinita d'obres d'art que'ns legaren els passats, debém respectar y custodiar el patrimoni de la llengua, que'ns va esser tramés y confiat com una tradició gloriosa, que de nosaltres ha de passar a nostres

fills intacte y sens màcula, en quan ho consentin les lleys del temps y la forsa de les coses. Per amor de patria, aixís com per sentiment de dignitat nacional y honor ciutadana, per nostre interès individual y per utilitat de tots, debém estudiar la nostra llengua, tot lo més possible, siga la que vulla la classe social en que'ns hagi posat la fortuna, qualsevol l'ofici que'ns pertoca en la societat y la naturalesa de nostres estudis professionals, en qualsevol lloch que s'ám nats o destinats a viure; debém estudiarla, porque son una mateixa cosa patria y llengua, pensament y paraula, paraula y vida.

.....
Traducció d' En GERONI MARTORELL.

MINISTERIO
DE CULTURA

Minuet

de Ferrand Gregh

*Del minuet el sò entristit
desitjos muts m'ha deixondit,
i el cor plora
d'oïr la veu que l'ha sobtat,
que ve de lluny, d'un temps passat,
i que plora.*

*Eixam de notes fugitiu
del blanc teclat, que, eixit del níu,
ja s'esborra,
sembla un pastell de temps antic
que cobra vida, riu un xic
i s'esborra.*

*¡Oh cants banyats d'ignorat plò,
pesars secrets, els de debò,
pudor tendre;
senglots que surten ofegats
i que s'esmunyen impregnats
d'orgull tendre!*

*¡Ah, pobres cors!... ¡Com els trinxeu
quan tant joltus vos en burleu
i tant tristos!*

*Minuets quasi impercebuts,
senglots lleugers, riures perduts,
petons tristos!*

E. GUANYABÉNS, trad.

Ffurs de València

del Rey don Marti

Porter o alguatzir dela dita cort dela Gouernacio no puxa de manar ni reebre per salari diurnal, exint foral loch per acte qualseuol del qual puxa o dega hauer salari, sino tansolament anant acauall, cinch sols, per moltes letres que porte o manaments que faça en la dita anada; los quals cinch sols haia per salari diurnal dela anada et tornada; et si per qualquier raho stara en algun loch, mentre durara la stada, encara que tinga caualgadura, no puxa hauer ni demanar mes de quatre sols per cascun dia. E si lo dit porter o alguatzir ira a peu, no puxa mes demanar ni reebre sino solament quatre sols per cascun dia. E si mes dels salaris dessus tacxats pendra, encara que generosament li sia offert o donat, sia priuat del dit offici perpetualment sens alguna gracia o perdo, et retituesca ala part lo salari lo qual, vltra la dita tacxa, haura pres o reebut en doble . masto.

¶ Rca De serahins e que la Cala no sia cridada publicament

En alguna Ciutat Vila o loch del dit Regne no sia o puxa esser cridat ab veu de hom en Torres, Mesquites o altres lochs publicament lo infeel et reprouat nom de Mahomet. E en la Ciutat de

Valencia no sia sonada nafil o altre instrument per fer la cala o altre acte en publich segons la damnada secta mahometica. E si lo contrari deles dites coses sera fet, aquell qui la dita crida fara en qualseuol Ciutat, Vila o loc del bras ecclesiàstich o real, o trompeta sonara en la dita Ciutat, sia punt per mort sens alguna gracia et merce. E en los lochs del braç militar pach per pena .LX. sols applicadors al senyor del dit loch, encara que aquell no haia sino jurisdiccio civil. Masto.

Declarants et mellorants lo fur fet per lo senyor Rey en Johan, pare nostre, ab lo qual fon proueid perpetualment que algun moro de qualquier linatge sia de barberia de Granada o daltre part fora el Regne de Valencia, que sia attallat o rescatat de son senyor, no gos o presumesca acaptar son rescat dins lo dit Regne sots certa pena no contrastant qualseuol licencia per aquell obtenguda ab carta o sens carta del dit senyor o de altre qualseuol official dé aquell sots certes et grans penes alli expressades, Volem et ordenam quel dit fur sia entes generalment et ab effecte, En axi quey sien compreses los moros strangers, encara que aquells se sian fets vehins o habitants de algun loch del Regne de Valencia. E encara que per alguns cristians, jnheus o vniversitats, aljames o serahins del dit Regne o altres fotsen conprats o afermansats o per aquells obligats al rescat, aquells aytals cristians, juheus, vniversitats, moros et aljames del dit Regne o altres no puxen hauer lo rescat de habitants o bens del dit Regne acaptant o en altra manera. En axi que palesament o amagada, directa o indirecta en alguna manera lo dit rescat no puxa esser haut o treyt del dit Regne, sota les penes en lo dit fur oposades; mas sis rescaten, que allo hagen affer ab bens o diners hauts de terra de Reys moros. Empero en lo present fur no volem que sien compreses nostres naturals serrahins axi deça com della mar. Masto.

¶ R^{ca} Que Juheus no puxen aturar dins la Ciutat de Valencia et de lur senyal

Juheu alcu de Regne de Valencia no puxa star o habitar en la Ciutat de Valencia. E si algu per actes o affers de mercaderia o altres honests negocis entrara en la dita Ciutat, aquell aytal no puxa posar o habitar en alcuna partida deles parroquies de sent Thomas, sent Andreu o sent Steue, ans haia aposar fora los limits de totes les tres parroquies, ni puxa posar en altra part de la Ciutat en casa de conuersos, et mes auant aquell aytal no puxa star o aturar en la dita Ciutat mes de deu dies continuus apres la dita entrada, si donchs no hauia tals negocis los quals bonament dins los dits deu dies no pogues hauer acabats, en lo qual cas aquell aytal, dins los dits deu dies, sia tengut de reppresentar se denant nostre batle, lo qual li puxa prorogar, si li sera vist, lo dit temps tro en quatre meses. E si alcu palesament o amagada contra alcuna deles dites coses vendra, pach per pena cinquanta morabatins, o sia açotat per la dita Ciutat et lochs acostumats de aquella per lo dit batle per tantes vegades com vendra contra les dites coses o alguna de aquelles. Masto.

Juheus porten en la sobirana roba publicament denant los pits vna roda de drap la meytat vermella et altra meytat groga, la qual roda haia hun palm dalna aderredor. E si contra les dites coses vendran, encorreguen en les penes en lo precedent fur contengudes et infligidores segons en aquell es expressat.

¶ R^{ca} de Salaris

La tacxacio antiga dels salaris dels jutges delegats, quant a la sua quantitat, ço es, araho de IIII diners per llar de cascuna part e que no puxa muntar mes de mil sous entre amdues les parts. Comfermant per lo present fur nouell, Enadint et milloranthi les

coses següents, ço es, que si en la causa o pleyt sera un jutge o dos o mes, no sia pagat pus lo salari, mas si es .I. sol jutge, que haia aquell salari entegrament. E si son dos o mes, quel se partesquen entre si egualment; E si aquell jutge o jutges reebbran assessor o assessors, partesquen ab ell o ab ells lo dit salari egualment, o segons que sen auendran, per manera que per molts que sien los jutges, sens o ab assessor o assessors, lo lur salari no puxa creixer o esser altra ço que dit es, ne per alguna via directa o indirecta los jutges nels assessors puxen hauer pus salari. E aço matex sia entes en arbitre o arbitres o arbitradors o amigables composadors et en assessor o assessors lurs. Masto.

Per tolre altercacions sobre les coses en lo precedent fur contengudes, declaram que si lo plet sera de quantitat certa, que per aquella ala dita raho de .III. diners per llar de cascuna part, sia fet compte et paga del dit salari. Si empero lo plet sera de bens o coses de inserta valor, et lo jutge et les parts no poran contar clar daquella valor, quen sia feta taxacio per lordinari de nua paraula sens tot proces; et segons aquella taxacio sia comptat o pagat aquell salari, pero no puxa muntar mes de mil sous segons en lo precedent fur es contengut. en plet empero criminal, si la pena o punicio demandada sera pecuniaria, principal o subsidiaria, sia comptat o pagat per la quantitat d'aquella pena aquell salari ala raho dessus dita. Mas si lo plet sera de tal crim que exegesque pena corporal principalment, ladonchs sia pagat lo salari dessus dit segons la condicio de les persones et la qualitat del fet si lo jutge et les parts sen poden auenir; sino, que sia atacxacio del ordinari segons dit es; axi empero que en algun cas o manera lo dit salari no sobrepuig la dita suma de .M. sous. Masto.

De prouisio sentencia o declaracio de opposicio alcuna la qual sia credicicia et tal que segons fur se puxa prouehir sens appellacio o conuocacio de la part altre, no sia rebut salari alcu. Si empero opposicio sera feta concloent dret de propietat, et de tal opposicio sera plet alcu, axi principal com de appellacio, denant alcun jutge delegat, lo jutge denant lo qual tal plet se manara reeba per salari de tal sinya a rao de .VIII. diners per llar entre

abdues les parts dela valor dela cosa dela qual sera feta opposicio; pero lo dit salari no puxa muntar vltra o mes de .CC. sols entre abdues les dites parts. Masto.

Los Consols dels debats, plets o questions, los quals denant ells semenaran dels quals sera contrast entre alguns qui seran de lur for, segons los costums dela mar, haien per lur salari de cascuna part .III. diners per llar tan solament; lo qual empero salari, per gran quantitat o cosa que sia la de que sera plet, no puxa muntar ames de .CC. sous entre abdues les parts, et semblant salari haien los jutges dels appellats, axi empero quel dit salari no sia pagat als dits consols o jutges, mas sia depositat en poder del clauari de la dita Ciutat tro per aquells sia promulgada lur sinya. E si abans de promulgacio de sinya per qualseuol dells sera haut lo dit salari, aquells qui lo dit salari hauran pres o rebut, perden la dit salari et esmenen aquell en doble ala part de qui tal salari hauran pres. Masto.

De venda alguna que sia feta per loffici del Consolat, axi de nau, Calra leny com altra fusta, gran, o poqua, ne demanament executori et execucio daquell no sia pres demanat o reebut per consol alcu salari; et si de fet per alguna deles dites coses salari sera pres per consol, aquell qui tal salari haura reebut esmen aquell en doble, ala part de qui haura rebut aquell et sia privat *ipso facto* del dit offici de consol et per null temps puxa hauer tal offici. Masto.

Lestimacio de bens fahedora per git o altre semblant raho no sia rebut o pres salari alcu; et si pres sera, lo consol o jutge dels appellats qui tal salari haura pres en correaga en les penes en lo propdit fur statuïdes.

De interlocutoria alcuna promulgadora per los consols o jutges del appellats no sia pres, o reebut salari alcu.

Com loffici del consolat sia deuallat de la dita Ciutat et segons costums de mar les questions que allis menaran deien esser tractades de paraula, per ço statuim que les scriptures ques faran en lo dit consolat sien fetes axi sumariament com se fan es deuen fer segons fur en la cort del justicia de .CCC. sous de la dita Ciutat.

E lescriua qui es o per temps sera del dit consolat, sia tengut jurar cascun any en poder dels dits consols, que seruara la tuala deles dites scriptures segons ordinacio et tacxa de la dita cort de .CCC. sous, lo qual dit notari sia tengut tenir publicament la dita taula en la casa dela cort del dit consolat, o si lo dit notari no seruara la dita taula, sia priuat de la dita scriuania et en correaga en pena de .X. morabatins, per quantes vegades com contrafara, sens alguna gracia o perdo, deles quals penes puxa esser feta inquisicio per mer offici. Masto.

Lo aduocat per aduocació que faça daciauant haia son salari segons se pora auenir ab la part. Y si entre elles sera contencio o contrast alcu, lo jutge ordinari tacxe aquell salari segons li será ben vist atesa la qualitat del fet et condicio deles persones, en axi que la dita tacxacio no puxa muntar mes de .D. sols. E aço matex sia entes en lo procurador qui haura procurat alcun plet o questio, aço de clarat que sil procurador sera estat procurador et aduocat ensemps de plet o causa alguna, noli puxa esser tacxat per tal procuracio o aduocacio, mes dels dits .D. sols. En lo present fur empero no sien enteses aquells qui seran pensionats araho dany ne encara aquells qui per la aduocacio hauran a anar foral loch et terme de son domicili.

Los notaris dels contractes, testaments et derrerres voluntats que reebbran hayen lur salari temprat et moderat segons que mils se poran conuenir ab los contrahents. E si contrast algu sera del dit salari, Ordenam que aquell sia tacxat per lo jutge ordinari ab consell de expertes persones en semblants tacxacions, pero lo dit salari si es de venda o de qualseuol contracte de qualseuol natura sia, exceptat solament de testament, no puxa muntar mes de .CCC. sous et si es de testament, non puxa mes reebre ne haure de .D. sous; aço declarat que si per reebre, contracte o testament hauran exir fora la Ciutat en lo regne, queles sien pagats lurs diurnal tempradament. Masto.

(Acabarã)

*Fo soc somniadó de nits y al clà del dia;
 m'encanto en despoblat, per places y carrès;
 me guayto un vol d'aucells, y tinc una alegria
 y sento una tristesa pel més petit no-res...—
 Dos arbres sobre el cel me son molt gran bellesa;
 dos arbres y un cel blau me parlen d'infinit;
 me passo el cap al tart guaytant la posta encesa
 y'm plau intensament senti acostars la nit.—
 M'empolso travessant les carreteres ermes
 y tanco els ulls sentint els carros ronsejant;
 reposo als esglahons de velles creus de termes
 y escolto als carreters que passen tot cantant.—
 Dels plátans van cayent els vols de fulles mortes:
 la creu sobre el meu cap, les fulles a mos peus...
 de sopte al bat del sol se sent cruixí de portes
 y's veu sortí un pagès marxant cap als conreus.—
 ¡Oh calma dels conreus a l'hora de la calda;
 consol dels xichs poblats qu'os guaytan desitjant
 el temps qu'ha de vení, y els omplirà la falda
 dels fruits qu'entre les vostres verdors hi trobarán!—
 . . . . .
 ¡Retorns dels somnis meus sota la posta encesa
 que fa vibrá la pols daurada sobre'ls pins!...
 La posta es aquell'hora qu'esclata la tristesa
 y més que may somnio y'm perdo pels camins;—
 daleixo per guaytà més cel y més montanya,
 y com més cel he vist, més set de lo infinit...*

*¿Cóm nomenar, Deu meu, aqueixa pena estranya
que'm fa pujá més alt per veurem més petit?—
Prò es bell sentirse adins la febre de la serra
perdentse a l'aventura pels cims assoleyats;
y del descapdellars de les planeres terres
sentí pujá la flayre dels boscos y dels prats!...
Tot se torna tan clá al arrivá aquest' hora;
tot es com nat de nou, y tot es resplendent!...
Serenitat entorn; sols es mon cor qui plora
en mitj de claretats.— Quin sant y hermòs torment!—
¿Per què m'omplú, oh cels, sentint les coses belles,
y'm deixeu amb els brassos alsats per abraçá?...
¡Lo que tinc dintre meu es allunyat dels passos...
¡El meu camí pels cims may més s'acabarà!...*

*Adintre la tartana hi entra el só
dels cascabells del bon cavall que'ns porta;
el tartanè s'adorm: en la foscò
blanqueja el poble en la gran plana morta.—
La boira sobre el poble s'ha ajassat
estesa amb el cayent d'una mortalla;
els arbres, com espectres s'han alsat.
Amor, amor ¡escolta com tot calla!—
Dintre aquest infinit tu y jo, no més...
¿El misteri o el goig qui ens el diria
del gran silenci que per tot s'ha estés?
¿Saps per ventura tu; sabem tots dos
per qué a la mateix' hora y cada dia
ens entra al cor aquet sentir confós
més gran que la tristesa y la alegria?...*

*.....
Son rostre clarejava en la foscó:
jo no sé que'ns vam dir ab la mirada;
la amiga va esclatá com en un plò
y ens vam trobá en l'encaix de la abraçada.
Y el tartané feixuch que s'adormia
va despertá sentint-ne la harmonía.*

JOSEPH LLEONART.

Lo Mestre Nou

ESCENA IX

En JAUME, en MUSTELA, en MIQUELÓ y l'ARCALDE

MIQUELO (excitat)

Vosaltres no'm voleu creure y no'n sortirem. Això's té d'acabar senyalantne mitja dotzena.

ARCALDE

La raó't sobra: es una vergonya lo que està passant.

JAUME

Calma, nois! No es pas hora de burxar el vesper.

MIQUELO

Nosaltres ray que tenim la paiella pcl manec. Passi lo que vulgui D. Manel ja's cuidarà d'adobarho.

MUSTELA

Sí; reffaten!

JAUME (a n'en MIQUELÓ)

Sabs lo que m'escriu D. Manuel? Que la cuestió de l'estudi no la pot deturar més temps. El governador arronsa, perquè diu que si'l mestre ne donava part més amunt, an ell li podria costar l'empleio.

MIQUELO

Y que n'hi posin un altre de governador, si aquest no vol llaurar dret.

ARCALDE

Bé son bons per demanar vots quan ve l'hora.

JAUME

Tot això son 'ganes d'enraonar inutilment. Lo que hem de mirar de sortir com poguem de la fanguera.

MUSTELA

Comensant per treure aquesta bruixa que ha revoltat el poble.

MIQUELO

Del mestre rai, me n'encarrego jo!

JAUME

No t'emboliquis hereu: masses que'n tenim de trenca-colls.

ARCALDE

Y que farem, doncs?

JAUME

No més hi veig un camí per que sen vagi. Que'ls de la seva banda'l deixin sol.

MUSTELA

M'ho miro molt difícil.

JAUME

T'ho sembla. No es en Guilla qui de primer aixecà la llebra?

MUSTELA

Sí.

JAUME

Doncs, si aquest arronsa, els demés faràn muixoní.

MUSTELA

Y us penseu que serà tant totxo?

JAUME

Déixemel per mi! Lo que an ell li dol que nosaltres fem y desfem sense demanarli què lin sembla.

MUSTELA

Voleu dir que deixantlo esser de la colla?...

JAUME

Tot seguit mudarà de sonada.

MIQUELO

Lo que jo li donaria, un bon fart de llenya.

JAUME (posantli una mà a l'espatlla)

Mírat hereu: a só de tabals no s'agafen llebres. Més val deixar-se retallar un bocí de capa, que arriscarse a pérdrela tota. Després, un cop esbargida la gropada, farem lo que'ns convingui. No us sembla?

MUSTELA

Vós mateix.

JAUME

Doncs, a l'obra.

(A l'ARCALDE.)

Ves y digues an en Guilla que aquí l'espero.

(L'ARCALDE puja a l'ermita.)

Y tu, Miqueló, dona cinc centes lliures més a la teva germana, per que's pugui casar ab l'hereu Guilla.

MIQUELO

Me fèu riure vos! Que us penseu que soc en Xifré?

MUSTELA

Més t'escourà la sangria si no's detura la causa que'ns segueixen.

MIQUELO

Y ara! Qui t'enten a tu? De glorificat ten vas a matines.

MUSTELA

Que n'ets de mussol! No veus que essent parents en Guilla hi posará més el coll per afogarho?

MIQUELO

Bé sí; però es ben trist que jo tot sol tinga d'afluixar la mosca.

JAUME

Anem, no ploris! Ten donaré la meitat quan te casis ab la Mercè.

MIQUELO

Entesos. Y ara que parlem de la vostra noia...

JAUME (interrompentlo)

Ja m'ho diràs en acabat. Ara aneusen que ve en Guilla.

(En MIQUELO y en MUSTELA sen van per l'esquerra segon terme. En GUILLA baixa de l'ermita.)

ESCENA X

En JAUME y en GUILLA

GUILLA

M'han dit que'm demanaveu.

JAUME

Sí.

GUILLA

Vós direu doncs de què's tracta.

JAUME (després d'una pausa)

Escolteu Guilla. No us dol veure'l poble tant desevidit, que Déu me perdó si no's menjarien el fetge'ls uns dels altres?

GUILLA

Qui'n té la culpa?

JAUME

Home, ben mirat, per tothom n'hi hauria. Nosaltres no hem pas encès el foc.

GUILLA

Però havieu aplegat la llenya.

JAUME

Potser sí. De totes maneres ara no es pas hora de tractar d'això. El mal ja está fet y lo que hem de mirar de posarhi remey.

GUILLA

Fareu molt santament si ho teniu a la mà.

JAUME

No més hi manca que vós volgueu ajudarme.

GUILLA (ab fingida sorpresa)

Jo, pobre de mí?

JAUME

Vatja Guilla: no comenseu pas a fer embuts. Vós sou el cap de colla de la vostra banda: els demás diueu amen y prou.

GUILLA (després d'una pausa)

Es dir que hem de parlar clar? Doncs mireu Jaume. Quan ningú vos destorbava les tramoies, mai me vareu demanar per

rès. Ara esteu atrapats, vos veieu la pedregada a sobre y heu pensat en mi per que us faci de paraiga... Y bé doncs, aneu errats: qui ha embullat la troca que la capdelli.

JAUME

Y deixareu que aquestes renyines portin un daltabaix al poble? Mireu que la malícia va creixent, que un malfet ne porta un altre...

GUILLA

No es pas aquí que us escou!

JAUME

Tot serà que més endavant no us escogui a yós lo mateix que a nosaltres.

GUILLA

No ho conto pas.

JAUME

Vós mateix, doncs: aneu donant ales a la pobrissalla. Ja vindrà dia que us en penedireu!

GUILLA

Jo? Aneu molt errat si us penseu espantarme. Ara rai; vos tenim el peu al coll!

JAUME (després d'un petit silenci mirantlo fixament)

Tant mateix, Guilla, no sé si no m'enteneu o es que voleu fer l'orni.

GUILLA

Prou que us entenc! No heu dit que men penediria de tot això? Doncs net y clar: ara com ara no'm feu cap por.

JAUME

Ja veig que no m'heu entés.

GUILLA

Parleu més clar doncs.

JAUME

Vós heu pres les meves paraules com una amenaça que us feia?

GUILLA

Això mateix.

JAUME

Vós heu enganyat de mig a mig. L'amenaça per vós y per tots la teniu en els vostres mateixos.

GUILLA

Ara sí que no us entenc!

JAUME

Sembla mentida que un home de seny, d'experiencia com vós, no s'hagi adonat encara de lo que'n pot sortir de tot això. Sabeu lo que serà al cap d'avall? La guerra del xavo contra'l duro.

GUILLA

Home, voleu dir que no son les ganes de sortir del tripijoc en que us trobeu, que us ho fan mirar d'aquesta manera?

JAUME (després d'un silenci)

Francament: tot hi ajuda.

GUILLA

Ja m'ho pensava!

JAUME

Però no es això sol lo que m'ha portat a cridarvos. Ja veieu que us parlo ab el cor a la mà. Vós teniu per perdre lo mateix

que nosaltres; y ab lo que aquest ximple del mestre infla'l cap de la pobretalla, qualsevol dia'ns poden donar un que sentir.

GUILLA (després de rumiar)

Ben mirat tot podria esser.

JAUME

Doncs lo que hem de mirar pel bé de tots, de tréurel com més aviat mellor del poble. Y vós teniu d'ajudarhi com el primer.

GUILLA (decidintse de cop)

Bé: ja veureu, Jaume. No heu dit que no calia pas fer embuts? Doncs si voleu agafar peix... ja sabeu lo que diu l'adagi.

JAUME

Ai gracies a Deu! Enraonant la gent s'entenen. Què voleu?

GUILLA

Ui!... Ne voldria tantes de coses!... Comenceu a descapdellar vós, que jo diré lo que men sembli.

JAUME

Home, fa de mal dir rès, no coneixent el sentit d'un altre.

GUILLA

Tant se val: doneu una dita enlaire. Be us en deveu haver parlat quelcom entre tots?

JAUME

Per alt, per alt, sí.

GUILLA

Y doncs?

JAUME (després d'una pausa)

Jo us diré, Guilla: mentres ajudeu a posar pau, no us queixareu de nosaltres.

GUILLA

Carat, Jaume! Això y rès tot es hu. Espliqueuvos més clar si hem de lligar caps.

JAUME

Bé, doncs. De primer alló de l'aiga havia pensat deixarho corre.

GUILLA

Fareu molt santament.

JAUME

Després... Que no us agradaria esser jutge?

GUILLA

Home!...

(Se gira a mirar si ningú'ls sent y s'adona de MOSSEN BENET y en LLUIS que surten pel camí de darrera l'absis.)

Anem més avall, que venen el mestre y el senyor rector.

(En JAUME y en GUILLA sen van pel segon terme de l'esquerra. MOSSEN BENET y en LLUIS baixen enraonant pel camí de l'ermita.)

ESCENA XI

MOSSEN BENET y en LLUIS

LLUIS

No s'hi cansi, mossen Benet. Si la meva consciencia'm diu això has de fer, segueixo sempre a dret camí sense que rès m'espanti ni'm deturi.

MOSSEN BENET

Poc se figura vostè'l calvari que l'espera.

LLUIS

Ni l'he buscat ni'l refujo. Y no es que tingui pretensions de màrtir, no. Si hagués sabut lo que era aquest poble abans de venirhi, segur que no hauria acceptat la plassa. Però ara hi ha

posat arrels: la llástima per aquests infelissos, que vivien embrutits, gaire be com les besties, s'es convertida en amor y vui acabar de redimirlos.

MOSSEN BENET

Si pot!

LLUIS

Per manca de voluntat no quedarà. Si la lluita es el meu element. Els obstacles m'esperonen.

MOSSEN BENET

Y quan es impossible vensrels?

LLUIS

Se sucumbeix combatentlos.

MOSSEN BENET

Què vol que li digui! Lluitar porque sí, quan la victoria es impossible, me sembla un heroisme malaguanyat si no es tossuderia.

LLUIS

Tossuderia? No. Conciencia de la missió comensada.

MOSSEN BENET

Però escolti. Vostè que es jove, que ab el seu talent pot arribar allí ont vulgui, perquè ha de voler passar disgustos, perdre'l temps, la salut y qui sab si fins la vida, sense gloria, sense gloria ni profit?

LLUIS

Y el goig de fer una obra?

MOSSEN BENET

Si, tot lo que vulgui, però...

(S'asseu en el marge de la dreta.)

LLUIS

Miri, mossen Benet. Vaig seguir la carrera de mestre, perquè no tenia cabals per empendren una altre de més llarga: aquesta es la veritat. Però si ara que m'he penetrat de la seva importancia, ara que estic posseït de la grandesa del meu ministeri, hagués de comensar altra vegada, no n'estudiaria cap més, li asseguro.

MOSSEN BENET

Y ho crec.

LLUIS

Nosaltres som els sembradors de la llevar nova, de la que ha de florir en els homes de demà.

MOSSEN BENET

Sí, es molt hermós: no hi ha dubte.

LLUIS

Doncs, bé! Compti que després d'haver guanyat la meva primera plassa per oposició, vinc aquí ab el cap plè d'il·lusions y me trovo ab un poble embrutit, ignorant, rutinari, víctima del seu rebaixament moral y material y de la copdicia de quatre... desgraciats que l'esplotaven. Què havia de fer?

MOSSEN BENET (ab un gestic indecis)

Sí, ja ho veig!...

LLUIS

Tinc de renunciar a complir ab el meu deber, perquè'ls que més haurien d'ajudarmhi s'oposen a que'l compleixi?

MOSSEN BENET

Ja veurà: tant grossos poden esser els perills, que escusin la retirada. Contra forsa major...

LLUIS

Una pregunta. Què diria vostè del sacerdot, que, cridat a

portar els sacraments a un agonitzant, no volgués sortir de casa per por del temps revolt que regnés a fora? Y entengui que si ell enforteix l'home per la mort, nosaltres l'enfortim per la vida.

MOSSEN BENET (ab benevolensa y melangia)

Oh, juventut, que son hermoses les teves il·lusions!

LLUIS

En fi; passi lo que vulgui, jo no puc abandonar an aquesta pobre gent, fins que'ls hagi fet aptes per una vida mellor, més noble, una vida conscient.

MOSSEN BENET

Y es creu que li agrairàn?

LLUIS

No'm preocupa.

(S'asseu vora de MOSSEN BENET.)

MOSSEN BENET

Els mateixos que avui li fan la garagara, demà, si'ls convé, li giraràn l'esquena.

LLUIS

Això no ho crec. Vostè confon la seva veritable naturalesa, ab les desviacions morals que anys y més anys de sentirse impotents contra l'opresió y el despreci que'ls entristia la vida han imprés en el seu caràcter, desnaturalisantlo.

MOSSEN BENET (posantli la mà en el bras)

Y vostè judica dels sentiments dels altres pels seus propis sentiments y s'enganya, creguim. Massa que'ls conec aquets montanyencs! No vui pas dir que siguin dolents de mena; però'l mal exemple'ls en ha fet tornar. Han vist que estant bé ab els que manen, podien riures de tot; de la llei no'ls han ensenyat més que la manera de torsarla; y ha vingut lo que per forsa tenia de

venir: sense bridó moral que'ls deturi, no hi ha disbarat que'ls fassi feresa mentres ne puguin treure algun profit.

LLUIS

Això es la pintura dels que podriem dirne'ls pastors, encara que impropriament. Però y el remat?

MOSSEN BENET

Ai, fillet. Molt pitjor encara.

LLUIS

D'experiencia unicament. Son com les castanyes d'aquestes serres. Veient la clova plena de punxes, qui, que no ho sabés, endavinaria la dolsor de dintre? Cregui, mossen Benet: la pasta prou es bona; lo que hi ha que ningú s'ha cuidat d'enmotllarla.

MOSSEN BENET

Això quasi sembla un càrrec!

LLUIS

No: no es el meu intent recriminarlo. Vostè no's trobava en condicions de dur a cap aquesta bona obra.

MOSSEN BENET

Doncs no cregui que no hagi fet tot lo que estava en la meva mà per lograrho. Però aquesta gent se riu de tot. Van a missa per què sí, per consuetant; però de respecte, de temor a Déu... ni'l coneixen! A l'ultim, fastiguejat, vaig haver de deixarho corre.

LLUIS

Y es natural que fos així. Vostè'ls predicava amor, bondat, resignació, y vivien oprimits dolorosament. Com vol que no resultessin estérils les seves paraules? L'amor es fill de l'alegria, mossen Benet, y la seva vida no era alegre. Però'l fons es bo, creguim.

MOSSEN BENET

Es tant fondo, tant fondo, si per cas!... Haurien de mudar de pell com les serps.

LLUIS

Per això anem precisament: per posarlos en condicions de mudarne.

MOSSEN BENET

Vostè sí que va per xò. En quant als que'l segueixen, no més busquen la seva conveniència: capbussar an els que avui son a dalt, per poder péndrels la plassa.

LLUIS

Mal concepte'n te format.

MOSSEN BENET

Els conec més que vostè, senyor Lluís! Vol saber com son aquesta gent? Miri. A la primeria d'estarme al poble, un llamp va matar an el campaner mentres tocava a mal-temps. Carregat de bons intents, pobre de mi, vaig manar an el fill del mort que no toqués les campanes els dies de tempestat. Què vaig haver fet, fill meu! Tothom sem tirà a sobre. Jo prou vaig dirlos y explicarlos, prou vaig mirar de ferlos veure que podia haverhi una altra desgracia... Tot fou inútil: tossuts en la seva, fins varen amenaçar-me ab calar foc a la rectoria, si no feia tocar de nou les campanes els dies de gropada.

LLUIS

Però vostè va cedir?

MOSSEN BENET

Qué volia que fes? Haurien complert la seva aménassa.

LLUIS

Y què?

MOSSEN BENET (ab molta sorpresa)

Y què?...

LLUIS

Sí.

MOSSEN BENET (després d'una pausa)

Fill meu, vostè ha vingut al mon massa tart. Uns quants sigles endarrera potser hauria sigut sant.

(Aixecantse.)

Jo l'admiro aquest coratge, creguim; però mai m'he sentit ab forces per arribar fins al martiri.

LLUIS (aixecantse també)

Es cuestió de temperament. En defensa de lo que'm sembli just, no cediré mai: per això conto triomfar.

MOSSEN BENET

No hi conti gaire! Si ab mi que no més anava contra una superstició van amenassarme d'aquella manera, conti lo que faran ab vostè, que, encara que indirectament, ataca'ls seus interessos. Déu me perdoni si faig un mal pensament; però fins me temo que no siguin capassos d'assessinarlo!

LLUIS

No tingui por, mossen Benet. Si un se deixés acobardir, mai faria rès de profit. La cuestió es sembrar bona sement, sense pensarhi en lo que pot venir. Si l'home sucumbeix, la llevor resta en terra y un dia o altre ha de grillar.

MOSSEN BENET

Que Déu l'ajudi! Jo no puc fer més que pregar per vostè. Si fos més jove...

(Allargantli la mà.)

En fi: de totes maneres sab que a la rectoria té un amic que l'admira... y el compadeix.

LLUIS

Gracies, mossen Benet.

MOSSEN BENET (conservantli la mà agafada)

Sí: el compadeix ab tota l'anima d'haver caigut entre mig d'aquests jueus. Passiho bé.

(Sen va cap a l'esquerra.)

LLUIS

Estigui bo.

(La MERCÈ baixa de l'ermita.)

MOSSEN BENET (brandant el cap tot desapareixent pel primer terme esquerra)

Malaguanyat xicot!

LLUIS (contemplantlo mentres sen va)

Pobre home!... Que n'està d'esperuguit.

ESCENA XII

En LLUIS y la MERCÈ

MERCE (cridantlo a mitja veu)

Lluis.

LLUIS (ab alegre sorpresa)

Oh, Mercè.

(Acostantshi vivament tot allargantli la mà.)

Quants dies sense véurela!

MERCE

No he pogut sortir de casa.

LLUIS

Que ha estat malalta?

MERCE (una mica pertorbada)

No, no... Feina que he tingut...

LLUIS

Ja l'anyorava de debó.

MERCE (ab emoció continguda)

M'anyorava?...

LLUIS

Sí, créguiho. M'he acostumat tant a les nostres bones converses de cada tarda tot vora de riera, que'm son una vera necessitat. Es tant hermós, sobre tot per qui, com jo, sempre ha tingut de viure sol, poderse esplaiar, poder obrir el cor de bat a bat, sentintse comprés fins en lo més íntim!... Vostè no pot figurarse com m'ha enfortit y consolat la seva amistosa companyia d'ensà que soc aquí. Tots aquests dies que vostè no s'ha deixat veure, semblava una ànima en pena: no'm savia moure d'aquell tros de camí del seu hort que hem fet junts tantes vegades.

MERCE (tristement, el cap baix, després d'una petita pausa)

Ja no podem tornarhi més, Lluís.

LLUIS

No?... Perquè?

(Una petita pausa: la MERCE, confosa ab el cap baix, no respon.)

Que s'entorna, potser, a Girona?

MERCE

No, no...

LLUIS

Y doncs?

MERCE (lentament, després d'una pausa)

Ja ho pot comprendre vostè mateix... Renyits com estan ab el pare...

LLUIS (ab reny dolorós)

Vostè també!...

MERCE (vivament)

No, Lluís; jo no...

LLUIS

Que potser, doncs, el seu pare?...

MERCE (en veu baixa, dolorosament)

M'ha privat de que li digués una sola paraula.

LLUIS (brandant el cap)

Era de pensar!

MERCE

Per xò no he sortit de casa tots aquests dies. M'hauria fet tanta pena tenirli de passar pel costat com si no'l conegués!... Qui sab lo que s'hauria cregut de mi.

LLUIS

Oh, no! L'he coneguda prou a fons en aquest temps, per no duptar mai de vostè, de la bona amistat que ha volgut demostrarme.

MERCE

De totes maneres m'he estimat més esperar un moment per explicarli tot. Ara vostè ja ho sab: perdoni si d'aquí en davant...

LLUIS

Que la perdoni? No. Vostè es qui té de perdonarme tot el trasbals que li hagi pogut ocasionar ab aquestes coses. Passi lo que vulgui, vostè sempre serà per mi l'amiga, la bona amiga que ab el seu bon aculliment m'ha alegrat un instant la vida.

MERCE

Gracies.

LLUIS

Si no la puc veure, cregui que'l seu record no m'abandonarà mai, que enfortirà sempre la meva ànima en les hores tristes, doloroses, que un se trova defallit.

MERCE (allargantli les mans, emocionada)

Oh, gracies!

(Després d'una pausa.)

Y ara, una cosa li demano, abans de separarnos.

LLUIS

Digui.

MERCE

Prometim que ho farà!

LLUIS

Què vol que no faci per vostè, si m'es possible?

MERCE (després d'una pausa ab molta veemencia)

Doncs, vágissen, vágissen com més aviat mellor del poble.

LLUIS

Que men vagi, diu!

MERCE

Sí: lluny, ben' lluny, a l'altre cap de mon.

LLUIS

Però, per què vol que men vagi?

MERCE

No m'ho preguntí... no puc dirli... Però vágissen, creguim: es pel seu bé.

LLUIS (després d'un petit silenci)

No la puc complaure. M'ha demanat l'única cosa que no puc fer de cap manera.

MERCE

Per Deu, Lluís! Jo li suplico que sen vagi! Si no vol ferho per vostè, faciho per mi, per la meva tranquil·litat. Vostè no pot figurarse com me fan viure ab el cor oprimít aquestes renyines del poble.

LLUIS

No puc anarmen, Mercè; cregui que no puc anarmen.

MERCE

Oh, Deu meu! Jo li demano per tot lo que més estimi. No sigui tossut en voler quedarse a despit dels que'l volen fora.

LLUIS

Però vostè també creu que no més ho faig per tossuderia?

MERCE

No, no: ja sé que'l seu intent es noble y generós...

LLUIS

Compleixo ab el meu dever.

MERCE

Y qué val això? Primer de tot es la vida.

LLUIS (sorprés)

La vida?

MERCE

Sí: vostè no sab els perills que'l volten: vostè no sab com l'aborreixen. El pare, en Mustela, tots, tots l'aborreixen de mort y son capassos de qualsevol cosa.

(Vensuda per l'emoció, esclata en sanglots desesperats.)

LLUIS (volent aconsolarla)

Calmis, Mercè... Facim el favor, calmis!... No hi ha motiu per temre res de lo que's pensa. Vostè està excitada: la por li fa veure perills que no existeixen.

MERCE (entre sanglots)

Si vostè sentís, com jo, lo que diuen!...

LLUIS

No ha de ferne cas. Sen diuen tantes de coses pel gust de dirles!... Més val així; que s'esbravin en paraules.

MERCE

Oh, no son les seves paraules lo que més m'espanta! Es la manera de dirles, l'odi que sento dringar en elles, que veig relluir en els ulls de tots... Sembla la fredor d'una fulla de ganivet que sem fiqui a les entranyes! Creguim, Lluís, vágissen!

LLUIS

Peró tranquilisis, dòna...

MERCE

No, no: jo'ls conec, sè de lo que son capassos. Vágissen com més aviat mellor. Tant com sigui aquí, no viurè de nit ni de dia... Y si li passés una desgracia...

(El plor li ofega la veu en la gola.)

Oh, Deu meu!... Deu meu!...

LLUIS

Vaja, Mercè: sigui una mica més valenta! Jo li asseguro que les seves temenses no tenen ombra de fonament.

(Agafantli les mans.)

Tranquilisis, creguim. Sab qué serà tot això al cap d'avall? Una nuvolada d'istiu: molta fressa y rès més.

MERCE

Oh, si la Verge fes aquest miragle!...

LLUIS

Dia vindrà que'l seu pare y tots els que avui no'm poden veure se convenceràn de les meves bones intencions; y tornarà la pau al poble.

MERCE

Però sempre estigui previngut si no vol anarsen! Pensi que no tots els homes son com vostè.

LLUIS (somrient, bo y apretantli les mans)

Ni tampoc tant dolents com la seva por sels figura. Jo li agraiexo molt l'interés que demostra per mi; però creguim que pot viure descansada.

(Per l'esquerra segon terme tornen en JAUME, en MUSTELA, en MIQUELÓ y en GUILLA. En JAUME fa un moviment de rabiosa sorpresa al veure la parella del mestre y la seva filla; en MUSTELA aguanta an en MIQUELÓ, que voldria tirarse a sobre en LLUIS; en GUILLA se queda dalt del camí, anantsen cap a l'ermita després de les primeres paraules pera no comprometre.)

ESCENA XIII

Els mateixos; en JAUME, en MUSTELA, en MIQUELÓ y en GUILLA

JAUME (ab un gran crit)

Mercè!

MERCE (esglaiada, bo y separantse den LLUIS)

Reina santíssima!

JAUME

Vina.

(Agafantla per un bras.)

Així es com creus les meves ordres?

LLUIS (volent intervenir)

Jaume...

JAUME (interrompentlo)

Què vol vostè? No'n té prou d'haver esgarriat els homes que també vol fer perdre les minyones? Si coneixés la vergonya hauria d'abaixar la cara!

LLUIS

No la tinc d'abaixar per rès. Si m'heu trovat enraonant ab la vostra filla, no cal que malpenseu: vos enganyarieu de mig a mig. La meva amistat es noble y desinteressada.

JAUME (ab ironia)

Sí, ja l'entenc! Lo que vostè busca es el dot.

LLUIS

Jaume! Com podeu dir semblant cosa? Tant petita es la vostra ànima, que no podeu comprendre la puresa del meu sentiment?

JAUME

Refili, refili: vagi refilant! No m'entabannarà com an aquests quatre ximples que'l segueixen. L'heretat de càn Mascort no l'han pas feta per què se la cruspeixi un perdulari.

LLUIS (indignat de l'insult, a punt de tirárseli a sobre)

Ah!...

MERCE (suplicant)

Lluis!...

LLUIS (contenintse)

Ja teniu sort d'esser qui sou.

(Una petita pausa: en JAUME queda contemplant fit a fit y en silenci an el mestre: després se gira ab posat de menyspreu.)

JAUME (ab una revolada a la MERCÈ)

Passa tu.

(Van cap al primer terme esquerra: quan estan a punt de sortir, en JAUME diu an el mestre.)

Y vostè, gordis de les meves mans!

(Desapareix ab la MERCÈ.)

LLUIS (queda un instant seguintlos ab la vista; després arronsa les espatlles, brandant el cap, bo i mormolant entre dents ab llástima pietosa)

Pobre gent!

(Després d'una petita pausa, puja lentament y pensatiu cap a l'ermita. En MIQUELO, contingut per en MUSTELA, baixa cap al prosceni, seguint ab ulls irats al mestre.)

MIQUELO (ab rabia, sordament)

El lladre!...

MUSTELA (contenintlo)

Calla, home: no moguem soroll.

MIQUELO (ab una sobtada explosió d'ira, quan en LLUIS està per desapareixer)

Deixem, ira de neu! El vui matar!

MUSTELA (deturantlo)

Tingues una mica de seny, si pots! No es pas aquí que li has de fer el compte.

(El mestre desapareix darrera l'ermita, mentres baixa'l teló ràpidament.)

J. POUS PAGÉS.

(Seguirá)

Fum, fum, fum

- 1—*A vinticinch de desembre,
fum, fum, fum,
Ha nascut un minyonet
ros y blanquet.
Fill de la Verge Maria;
n'es nat en una establía,
fum, fum, fum.*
- 2—*Aquí dalt de la montanya,
fum, fum, fum,
Si n'hi han dos pastorets,
abrigadets
ab la pell y la samarra;
menjan ous y butifarra
fum, fum, fum.*
- 3—*¿Qui'n dirà mes gran mentida?
fum, fum, fum,
Fa'n respon el Majoral
ab gran cabal:
—Fo'n faré deu mil camades.
Ab un salt totes plegades,
fum, fum, fum.*
- 4—*Les llonganisses d'aquell,
fum, fum, fum,
Be se prou qui les ne trau
y á mi ja'm plau.*

Fum, fum, fum

Ritmat

fum, fum, fum
 de vivir y vivir de de - sum bre, fum fum, fum. y vivir y - vivir de de - sum bre
 Ha na - cut un mi - nyo - nel rós y blan - quet rós y blan quet, fill de la Ver - ge Ma -
 - na a d'el mat en w-na es - ta - hi - a fum, fum, fum Ha na - fum

Navagna.

No gaire depressa.

el mal del a - mor es mal del mi - gú - nya, que jo ho se per
 mi de quan es - ta - va que jo ho se per mi de quan es - ta - va - ga - va

MINISTERIO
DE CULTURA

*El vi dols de la Padrina
Fo me'l bech per medicina.
fum, fum, fum.*

5—*A vinticinch de desembre
fum, fum, fum,
Es lo día de Nadal
molt principal.*

*Quan eixirém de Matines,
farem bones restolines,
fum, fum, fum.*

6—*Deu nos dó molt santes festes
fum, fum, fum,
En temps de fret y calor
y molt millor.
Fentne de Jesús memoria
lo veurem sempre á la gloria
fum, fum, fum.*

La present cansó es canta encare actualment en la parroquial de Prats de Llu-
sanés en les matines del día de Nadal.

Mariagna

- 1—*El mal de l'amor—n'es mal de migranya,
Que jo ho se per mi—de quan festejava.*
- 2—*Festeijt molt temps—una Mariagna,
Que de voluntat—prou jo li'n portava.*
- 3—*Ella també à mi—ja's veu à la clara,
Les claus del meu cor—ella les portava,*
- 4—*Que les hi vaig dar—una matinada
Anant à la font—à la font del Carme.*
- 5—*Un dia hi ant—à—ferli una tocada
Ab dos fluviols—y una guitarra.*
- 6—*Fa ho te tot tancat—portes y ventanas,
Sino un finestró—de la seva cambra.*
- 7—*Li'n tiro pedretes—pera despertarlen
Ella me'n fa el sort—com si fos un lladre*
- 8—*Que volgués robar—els bens de sa casa
O be aquells joyells—que te dins la caixa.*
- 9—*Fo no vull els bens—ni res de sa casa,
Que lo que vull jo—es la Mariagna.*

Fretura

*Com un cel pàlit, que pressent la nit,
mon ànima està plena de tristesa.*

*La mort pressento... y ting son ombra extesa,
cada dia més fosca, en l'esperit.*

*Penso en el temps passat y'm fan neguit
els recorts de ma gaya juvenesa.*

Ah, quants de cors amables he ferit!

Ah! l'hora de fer be ¡com l'he malmesa!

*Negre, instintiu, el pensament m'assalta
de que'm seguirà, mort, la meva falta.*

Còm repararla?... Quin remey m'assist?...

*Incrèdul, quan t'acusa la consciencia
y palpas el no res de la existencia*

¿no sents necessitat de Jesucrist?

J. RUYRA

Actualitats

†

HA MORT En Joseph Cunill y Sala, en la Imprempta del qual s'ha estampat sempre CATALUNYA. De les minucies de les petites lletres ha passat a l'imensitat y a l'eternitat. La vida d'En Cunill havia sigut honrada y trevalladora. Sos ulls diligents s'han clos ab una gran confiança. La seua ànima, que fou plena de brugits de trevall, s'es perduda en les amples serenitats ahont remor humana no hi arriba. *Requiescat in pace.*

ECHEGARAY Ó UN ESPANYOL COBRANT.—En aqueix pahis de *duelos y quebrantos y gestos avinagrados*, plé de cessants badallayres y coristes ab cotó fluix a les pantorrilles, es una cosa tan extraordinaria veure que hi ha un qui cobra, que fins s'hi comouen el Rey y la Guerrero; y tot un poble brasseja en deliri. A Espanya tothom té inglesos, y no mes l'Echegaray té suechs. ¡Val la pena d'haver escrit *Manchas, Galeotos y Escalinatas!*—Oh, Echegaray, «hidalgo» espanyol! Dús perilla romántica, pero firmas *recibos*.

ESTRANY ATENEISME.—Al *Ateneu Obrer del Districte Segón* hi representarán *El Mistich* d'en Rusiñol. (1) Com que l'*Ateneu*

(1) Y ja que parlém del *Mistich*; nostres llegidors veurán en el número vinent un hermós article del *Agorin* (Martínez Ruíz) que fá justicia a l'obra d'En Rusiñol en un camp purament literari.

Obrer es una de les coses mes fermes qu'ha fet el Catalanisme, ens sab mes greu que dongui acullida a aqueix rescent *Carlos II el Hechizado*, a aqueixa novissima *Monja enterrada en vida*. Comprenem qu'el vulgar cinisme de les Empreses admeti una obra embrutidora qu'en la nit de son estreno cridà a les portes d'un teatre una colla de homens ab xavos a vendre la *Vida y Martiris de Mossen Cinto*. Però l' *Ateneu Obrer* entre els elements directius del qual figuran intellectuals de primera forsa, y sobretot molts catòlics, ha de saber qu'el poble té dret a l'honradesa y l'integritat de tothom que li vulgui parlar.

SONET A LLAHOR D'EN LLUIS PERICAS, TRIOMFADOR EN LES ÚLTIMES ELECCIONS DE DIPUTATS PROVINCIALS.

Jo vuy cantà en Pericas de les bondats:eternes,
diputat provincial per Vich y Granollès,
perquè ell es un fotograf molt apacible y es
amich d'estereoscòps y màgiques llanternes.

Perquè es mandrós y sab les quietuts de les coses,
perquè ell es complascent y alegre y petitó,
perquè ell té ulleres d'or sobre unes galtes roses,
perquè ell es dols y ell és inmensament rodó.

Jo estich content, jo estich ensuperbit, jo rich
de tení un Diputat Provincial per amich,
un Diputat qu'está satisfet y molsut.

Qu'els presupostos dels poblets, y els expedients
de quintes, y les suaus Comissions permanents,
aumentin la esplendor de sa beatitut!

JOSEPH CARNER.

EL LIBRO LULIANO DEL «AMIC E AMAT», (article publicat a *La Almudaina*).

Ramón Lull, aquel ingenio peregrino, aquel artista exquisito, aquel pensador profundo permite vislumbrar en sus preciosos escritos el amor intenso que tuvo á su patria, Mallorca, cuyas bellezas naturales le dieron materia abundante para las deliciosas descripciones que aun hoy leemos con verdadera fruición. Su espíritu emprendedor y efusivo, su corazón dispuesto para todo

lo bueno dábale influencia y dominio en los ánimos de los que le trataban, atrayéndolos hacia sí y conduciéndolos por vías de la salvación, con su doctrina y con su ejemplo.

A la sombra del austero penitente, Mallorca aparece poblada de solitarios; en todos los puntos más agrestes y apartados de la isla levántase humildes ermitas y en ellas se entregan á la contemplación de cosas celestiales muchos varones de todas categorías, unidos espiritualmente por los vínculos de la mortificación y de la plegaria. Unos pocos libros conservan para alimentar el espíritu de sana y levantada doctrina; Lull los ha escrito, y sus discípulos anacoretas con sumo cuidado los han copiado ó los han adquirido para su lectura cotidiana. En las librerías de los estudios, aún en las más humildes villas, figuran los libros del infatigable propagandista, y en los monasterios de religiosas, primicias de los colegios de enseñanza de doncellas en Mallorca, ocupan lugar preferente los libros del profundo pedagogo.

En aquellas obras, escritas al calor del amor de Dios y de la caridad con el prójimo, formóse el corazón de aquellas generaciones. Con una constancia admirable, consiguió aquel gran apóstol de la fe popularizar la ciencia cristiana, encender las almas en la devoción y dar conocimientos útiles para la vida social. Durante largos siglos, los libros de Lull, tan varios como sabrosos, fueron leídos y aprendidos, fueron escuchados por el pueblo y deliciosamente saboreados por los que comprendían el sendero difícil de la perfección cristiana. Mas, con el andar de los siglos, la influencia del santo penitente en los que hacían vida devota y eremitica fué desvaneciéndose; desaparecieron aquellos antiguos códices, y la piedad buscó en otros manantiales más pobres el alimento espiritual, relegadas al olvido las preciosas obras del profundo místico mallorquin cuyo nombre pasó á ser blanco de seculares disputas en los centros universitarios, arrebatado al pueblo, que acabó por desconocer casi por completo cuanto debía el amor, á la caridad de su insigne compatriota, á quien veneró con la frialdad que suele engendrar en las almas el desconocimiento ó el reprensible olvido.

Sin embargo, y á pesar de las dificultades y contradicciones, la memoria del Santo Mártir no se extinguió jamás en Mallorca. Las frases de su amor á Dios, los consejos saludables que consignó.

los profundos pensamientos que expresó con tanta belleza en el papel, para que se grabasen en el corazón de sus hermanos, permanecían en los pocos libros que se salvaron del naufragio, diseminados en apartados estantes de bibliotecas, y dispuestos á ofrecer sus artísticas páginas á la mirada escudriñadora del diligente paleólogo, que había de restituir al pueblo ilustrado el rico tesoro perdido.

Por fortuna llegó la ocasión. Iniciado el renacimiento lulista por el meritisimo don Jerónimo Rosselló, han venido prosiguiendo la publicación de las obras del B. Ramón, varios amadores de la literatura patria, entre las cuales figura en primer término el docto y diligente cultivador de nuestras letras, don Mateo Obrador y Bennassar, alma de aquella importante publicación. Mas el señor Obrador, sin descuidar la edición de las Obras completas de Ramón Lull, ha empezado á realizar su proyecto de popularizar ciertos libros de aquel gran ingenio, restituyendo al pueblo el tesoro que le fué arrebatado y dándole facilidad para saborear las bellezas que brotaron de aquel corazón lleno de caridad y que tanto influyeron en la santificación de las almas en lejanos siglos.

Tal es el objeto y la importancia del libro que acaba de editar la revista barcelonesa CATALUNYA bajo la dirección del señor Obrador, dedicado á la buena memoria del ferviente lulista don Jerónimo Rosselló. El libro no puede ser mejor escogido para el fin que se intenta: *Libre de Amich e Amat* se titula y es el más bello canto de aquel espíritu volador por las regiones de la más excelsa poesía. Es un libro, como nota el señor Obrador, «de estilo y forma verdaderamente singulares y originales, comparado con otros en que el autor, con no tan exaltado hervor afectivo y con más serenidad y dominio de su fantasía voladora, razona y escribe metódicamente, según la estilada forma que le es propia. Muchas obras nos dejó Lull, que se parecen y comentan unas á otras; sólo en esta tomaba *manera* nueva y singular, que no volvía á emplear jamás; como si hubiese querido dar al efusivo cántico del *Amich e Amat* el misterioso prestigio de aquellas plantas solitarias y raras, que brotan en los peñascales, y no echan más que un renuevo ni abren sino una flor, por largo tiempo que vivan.» —Es un libro que constituye á Lull «padre y patriarca de nuestra poesía y precursor de todos los místicos y ascéticos, no sólo de Ca-

taluña sino también de toda España.»—Es un arte de elevada contemplación, escrito por el penitente de Miramar en versículos de sabor oriental que fueron el regalo de las vírgenes en nuestros antiguos monasterios y de los primitivos ascetas que florecieron en nuestros valles y en nuestras montañas.

El libro forma un elegante volumen manual. Va precedido de un nutrido proemio del señor Obrador, en el que da perfecta idea del autor y de la obra; de su estructura artística, del carácter de su misticismo, de sus comentaristas y expositores, de sus copias y ediciones con tal precisión de datos, con criterio tan justo, con una observación tan propia y atinada, con tan vasta erudición, en forma tan insinuante, en estilo tan fácil y correcto, que mientras los ojos recorren con gusto y avidez siempre crecientes las treinta y siete páginas que forman tan harmónico prelude, el ánimo se recrea, se eleva, se prepara y se siente deseoso de percibir el suavísimo aroma que exhala el perfumado manojito de flores exquisitas y variadas que componen los trescientos sesenta y seis versículos de que consta el precioso libro.

No hay excusa que nos dispense de adquirir y de leer y de entender el documento, tal como nos lo presenta CATALUNYA aceptando la labor provechosa del señor Obrador. Ni el desconocimiento de ciertos vocablos, hoy sin uso en nuestro lenguaje, ni la difícil inteligencia de ciertos versículos, pueden retraernos de su lectura. El señor Obrador ha cuidado bien de resolver por su parte todos los inconvenientes, en las «*Ilustracions y Notes*» con que, á manera de apéndices, ha integrado la publicación, para que resulte práctica y provechosa. Dejando aparte el mérito indiscutible de los primeros apéndices: «*Textes primitius*», «*Transcripció y Puntuació*», «*Confrontes y variants*», en los cuales confirma el señor Obrador sus grandes conocimientos filológicos y paleográficos, llama especialmente la atención el apéndice IV, «*Notes a alguns versicles*», en el cual, en armonía con el carácter popular de la edición, hace observaciones, cuya lectura es muy instructiva y muy agradable. Termina el libro con un oportuno «*Glosari*», para la completa inteligencia de texto, en el cual se da la correspondencia y la significación de las palabras difíciles de entender y que se enumeran por riguroso orden alfabético.

Nuestro agradecimiento á CATALUNYA por la patriótica em-

presa de favorecernos con un libro tan clàssico, de tan sana doctrina y de tan levantada poesia: nuestra mäs cordial enhorabuena al excelente amigo don Mateo Obrador, por haber sabido restituir en su pureza original al pueblo ilustrado lo que para el pueblo escribió con tanta belleza y profundidad el invicto märtir de Jesucristo, nuestro insigne compatriocio el Beato Ramón Lull.

M. ROTGER

(Canonge-Arxiver de la Séu de Mallorca.)

ALS HUMILS

¡Oh, cors humils en la pobresa,
que de tothom desconeguts,
dins una santa senzillesa
desconeixeu vostres virtuts!

La gent que llú y mes s'agita,
be vos trepitja indiferent,
com fá pel camp ahont no sospita
ocultes mines d'or y argent.

Mes, l'àngel pur desde l'altura
ab lo vulgar no vos confon:
be veu que sou en feyna obscura
miners de Deu en aquest mon.

¡Ah! si de Deu pel ministeri,
guaytar á voltes m'heu permés
de vostra vida en el misteri
¡ab quin afecte m'heu cor-prés!

Jo habia vista la grandesa
de les humanes potestats
y, mes sublim, la realesa
de fronts pel geni coronats.

Jo habia vista l'aureola
de les virtuts qu'han de lluhir
damunt la mistica farola
l'humanitat per dirigir.

Be prou devant tota eminencia
rendit habia mon tribut
d'admiració, de reverencia,
sense romandren abatut.

Mes ¡ay! devant la senzillesa
de vostra obscura magestat
¡oh, cors humils en la pobresa!
jo sent mon cor humiliat.

Just al rendirvos homenatge,
me trob á mi lleuger y buyt,
sols remorós d'un vá fullatge,
com la figuera sense fruyt.

A vostres peus me postraria
tot demanant á Deu perdó
d'aqueix bon nom que m'apropia
la suposada perfecció.

Jo sent el repte voluntari
qu'ab dols silenci me fareu
quan ab l'humil Rey del Calvari
dins l'esplendor aparesqueu.

Jo sent la vostra poesia
de Nazareth efluvi sant:
jo de bon cor vos cantaria:
mes ¿qué us importa lo meu cant?

Dexaume, donchs, en alt silenci
glorificar qui us escullí.....
Perque de mal Ell me defensi
¡oh, cors humils, pregau per mi!

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PBRE.

Com esclatant exemple de la imbècil pedanteria de *gorguera* de D. M. Unamuno, copièm aqueix deliciós article:

SOBRE EL MODERNISMO

Hoy es el día, después de tanto como se escribe acerca del modernismo, en que no se á qué se reduzca la cacareada escuela.— Sucédeme con este *-ismo* lo que con otros muchos; cuanto más leo lo que se diserta á cuenta de ellos, peor enterado salgo.—De los seis puentes de alguna importancia que si no marra mi cuenta, hay sobre el Nervión, se le llama *nuevo* al más antiguo de ellos. Y como este caso hay muchos en todas partes.—Es, de la misma manera, peligroso llamar á nada *moderno*, porque lo moderno de hoy será lo antiguo de mañana, observación digna de nuestro profundo y castizo Pero Grullo, pensador de no tan conocida importancia como la que merece.—Después de haber dividido la historia posterior á la era cristiana en tres grandes edades, bautizándolas con los nombres de antigua, media y moderna, hase añadido una más, la contemporánea, desde la Revolución francesa acá, y no sabemos á qué recurso de nomenclatura se acudirá cuando la hoy contemporánea deje de serlo.—Mas, volviendo al hilván de estas líneas, se me ocurre que cien veces se le habrá ocurrido al lector, lo mismo que á mí, la diferencia que pueda haber entre moderno y modernista.—Pocas cosas más chuscas que la pretensión de ciertos escritores de ser más modernos que otros. Es, en el fondo, una insigne simpleza decir de un escritor contemporáneo que es del siglo xvi ó del xx, simpleza, que por serlo, suele decirse. Eso de que unos se adelanten y otros se atrasen á su tiempo, pasa por verdad inconcusa, sin dejar de ser la más superficial paradoja.—Es como cuando se habla de retrogradismo. Todo movimiento es vida y, si se mira hondo, progreso, é importa poco que los hombres quieran empujar al carro de la historia en uno ó en otro sentido, pues siempre marchará hacia el porvenir.—Lo malo es los que quieren pararlo, porque en cuanto á los que tratan de impedirle un movimiento cualquiera empujan y empujan, y resulta que no hacen sino ayudarle en el que naturalmente lleva. Si se ata á un perro á la cola de un carro y el perro tiene ganas de moverse, no tendrá más remedio que ir en la dirección del carro mismo, debajo de él y acaso empujándolo algo.—Pero, va-

mos á ver, en resumidas cuentas ¿qué es eso del modernismo?— En literatura, como en todo, lo permanente es lo eterno, y al decir eterno quiero decir lo que sale de las limitaciones de tiempo, lo que revela la esencia del espíritu humano.—Pasan las escuelas, los procedimientos y las modas todas como pasan las riadas que bañan, inundan, fertilizan ó asuelan á un país, pero dejan un poso de rica tierra de acarreo, cuando no la arrastran consigo. De todo queda algo, y de eso que llaman modernismo algo quedará sin duda. Si no fuese por caer en el mismo pecado que censuro, metiéndome á inventar motes, diría que lo que nos hace falta es eternismo, noble aspiración á ser de siempre y no tan sólo de ahora. Magnánimo es, sin duda, el empeño de vivir en la historia, de legar un nombre que se extienda por la serie de los tiempos venideros, pero es mucho más magnánimo tender á vivir en la eternidad, á salirse del tiempo, despreciando la sobrevivencia temporal del nombre. Y si alguien dijese que es tender á lo imposible, recuerde el tal que fué lo imposible (humanamente hablando) lo que se nos puso por última mira de nuestros esfuerzos al decirnos: Sed perfectos como es perfecto vuestro Padre celestial. Y bajando un poco de tales encumbramientos añadiré que en literatura el eternismo se reduce á la sinceridad. Mas en esto de la sinceridad hay que hacer alto y fijarse un poco. A más de uno se le ocurre arrepentirse de algunas de sus pasadas sinceridades, y nunca es de veras sincero aquello de que uno haya de arrepentirse más tarde. Fué tal vez sincero en cierto restringido sentido mientras lo pensó ó sintió y escribió ó dijo, pero fué una sinceridad temporal y por lo tanto falsa. No consiste la sinceridad en soltar lo primero que se nos venga á las mientes sin respeto al público ni á nosotros mismos. Diferénciase el cuerdo del loco en que aquél no dice ni hace las locuras que lo mismo que á éste se le ocurren, por ser dueño de sí y no haber perdido el freno. Podemos decir que hay en el hombre dos crecimientos espirituales; el uno de dentro á fuera y el otro de fuera á dentro. El hombre más interior se desenvuelve desde su núcleo, y sobre el que van formando un sedimento todas las adquisiciones que orgánicamente pasan por él. Es lo asimilado. Llevamos además otro sujeto, el exterior, formado por capas de acarreo que el mundo deposita en nosotros. Y éste suele desnaturalizar á aquél. La verdadera,

la honda sinceridad, sólo-la hallamos refugiándonos en nuestro hombre interior y tratando de ponernos allí de acuerdo con nosotros mismos, que no es pequeña tarea. La sinceridad es el premio de una larga labor, no explosión de cualquier humor pasajero. Puede perdonarse al corista que aspira á partiquino el que alguna vez en el coro lanzando á destiempo una nota que llame la atención sobre la vibrante limpidez de su voz, pero hacer profesión de desafinador es la más insoportable insinceridad. En resolución, la sinceridad se adquiere, y es como el genio, hija de paciencia. No es sincero el que quiere, sino el que puede, y para poderlo ser hay que saber quererlo. Sólo ella, la sinceridad, puede llevarnos al eternismo en literatura y arte. Por mi parte prefiero un tonto al natural á un inteligente artificioso, y encuentro hasta más genial un imbécil que se deja ser como en realidad, que no un talento que se empeña en ser como no es, en ahogar su hombre interior. A todo lo cual sigo ignorando qué cosa sea el modernismo.

MIGUEL DE UNAMUNO

MANUSCRIT D'UN METGE DE POBLE

Es una veritat de les mes filosófiques, que no hi há res al mon absolutament dolent. La més dolça y natural de totes les virtuts, la pietat, no sempre es bona per tothom, especialment pel nostre art. Si pot inspirar aquell sentiment la vocació mèdica d'un modo digne, ben aviat ens deixa devant de les miseries que estém cridats á aliviar. La rahó es ben senzilla. La pietat se desvaneix ben prompte ab el continuu contacte del sofriment; un no pensa gayre á plányer les miseries que pot curar, y per fi, la malaltia presenta al veritable metge una successió interessant de fenómens que'l distrenen de tot lo altre.

Entrant ja en consideracions més particulars, diré que'ls homes que'm voltan no inspiran en ses desgracies lo que s'en diu pietat. Durs pels altres y per ells mateixos, viuen en una gravetat melancólica. Ben prompte aquesta gravetat se comunica, y un se sent prop d'ells, l'ànima trista y apesurada. En ells tot es senzill, fins la malaltia y la mort, que tenen tan natural que no molestan á ningú. De tot aixó's desprén que exerceixo molt tranquilament la meva professió, y que no'm sab greu d'haverla escullida.

Si no tinch com els meus ilustres colegas de Paris, una galeria de quadros pera ensenyar als que'm visitin, en cambi el meu jardí té reputació fins á vint lleguas al voltant, y dels castells vehins tot sovint veïen á demanarme esqueixos. Ara bé, un dilluns, demá farà un any, mentres arreglava les branques de les pereres, un mosso d'una masia vingué á avisarme perque anés lo mes aviat possible á les Alies.

Vaig preguntarli si l'amo de la masia, en Joan Blin, havia tingut una cayguda el vespre abans, al tornar á casa. Perque en aquella terra (y en Joan Blin no es una excepció) molts pagesos al sortir de la taverna'ls diumenges, passen la nit en algún clot ó en alguna rasa, esperant l'auba del dilluns. El criat de la masia va respondrem que no era en Joan Blin el malalt sino el menut, l'Eloy, que tenia una febre molt forta.

Sens cuydarme mes de les branques, vaig agafar el barret y'l bastó, anantment á peu á les Alies, que no son gayre lluny de casa. Tot caminant anava pensant en el petit Eloy y la seva febre. Son pare es un pagés com els altres, sols que la Natura's descuydá de donarli un cervell. La seva dona, es una excelent mestressa de casa, però rés més. ¡Donchs bé! Entre tots dos han portat al mon el sér més delicat y espiritual que hagi trepitjat aquet vell planeta. La herencia té aquestas sorpresas que no coneixém, y ab rahó s'ha dit que un may sab lo que té al tenir un fill. Siga com vulga, el petit Eloy es una maravella d'ingeni. Té veritablement la imaginació creadora. Més d'una vegada, y quan no era més alt que'l meu bastó, l'he trobat fent campana ab los pilléts del poble. Però mentres aquets agafavan nius, l'he vist á n'ell construint molinets y fent sifons de canyes. Tan enginyós com salvatge, interrogava la Natura. El mestre d'estudi, desesperat d'un noy tan distret, no creya ferne rés de bò, mes prompte aprengué á llegir y escriure y en sis mesos era'l millor de la vila.

També era, á la vegada, el xicot més amable y afectuós. Vaig donarli algunas lliçons de matemáticas y'm va admirar la fecunditat d'aquell esperit infantivol. En fi (y ho confessaré sens por de que's burlin d'un pobre vell arreconat) me delectava sorprenent en aquell pageset les primicies d'una d'aquelles ànimes lluminoses que apareixen molt de tart en tart en mitj de la negror dels temps y que, sollicitades tan pe'l desitg d'estimar com pel zel de

conéixer, realisan una obra útil y hermosa, siga allà ahont vulga que la Providencia els destini.

Aquets ensoinnis m'acompanyaren fins a les Alies. Vaig trobar al menut en un gran llit de la sala baixa, y un xich endormiscat. Son capet fi s'enfonzava tot entre'ls coixins ab un pés enorme. Vaig acostarmhi. Tenia'l front ardent y molt vermellas las conjuntivas, essent molt alta la temperatura. Sa mare y l'avía estavan aprop d'ell molt ansioses. Son pare, inquiet, les mans a les butxaques y sense saber qué ferse, ens mirava a tots nosaltres. El nen girá cap al meu costat la seva carona, y buscantme ab una bona mirada dolorosa respongué a mes preguntes, dientme que'l front y'ls ulls li feyan molt mal, que sentia sorolls que no existian, que'm coneixia y qu'era son bon amich.

—Té esgarrifansas de fret y tot d'un plegat li entra un gran calor— afegi sa mare.

—Me sembla que té'l mal a dins — feu en Joan Blin. Y desseguit torná a caure en son acostumat silenci

Massa clarament se veyan el sintomes d'una meningitis aguda. Vaig prescriure revulsius als peus y sagoneres darreça les orelles. Després vaig intentar dirli al meu amiguet una paraula de consol, millor que la realitat. Mes per una sensació complertament nova, me semblá veure al malaltet al través d'un vel, com també'm semblava que la meva visita havia durat un sigle.

Per un esfors d'esperit que m'es molt natural, vaig analisar aquelles singulars impresions y desseguida vaig trobarne la causa. L'Eloy m'era tan simpátich, l'estimava tant, que al véurel gravement malalt no m'en sabia avenir. Els moments crudels ens semblan llarchs, y per aixó'ls cinch ó sis minuts que havia passat aprop del nen tenian per mi quelcom de secular. La visió de que l'Eloy se trobava lluny, molt lluny, molt lluny, venia de l'idea de que anava a pérdrel. Lo cert es que aquesta idea'm dominá desde'l primer moment ab una certesa absoluta.

L'endemá l'Eloy estava millor, y aixis se sostingué uns quants dias. Mes al cap de poch temps se declará un deliri violent. El malalt enrahonava molt, y entre les paraules deslligades que li vaig sentir articular, vaig entendre aquestes:— ¡Que'n será de bonich el lloch ahont te duré ab el globo! ¡Vina... aquí m'ofego!

Aquella vegada en Joan Blin m'acompanyá tot amohinat, com

qui vol enrahonar y no gosa. Al últim se decidi, y agafantme pel bras digué:

—Veyeu, doctor... me sembla que té'l mal á dins.

Trist y abatut vaig seguir el meu camí, y per primera vegada'l desitj de veure'ls meus aubercoquers y les meves pereres no'm feu apretar el pas. Per primera vegada, després de quaranta anys de práctica, estava conmogut per un dels meus malats y plorava interiorment el noy que m'era impossible salvar.

Ben prompte una angoixa crudel vingué á afegirse al meu dolor: vaig arribar á duptar del meu plan de tractament. Devegades me sorprenia oblidant les prescripcions de la vigilia, incert en el diagnóstich, timit y preocupat. Cridat per mi, vingué en consulta un dels meus colegues, jove y hábil que exerceix en una població vehina. Mes quan vingué, el pobre malaltet, cego ja, estava amodorrat. L'endemá mateix se morí.

Un any després d'aquesta feta malhaurada'm cridaren en consulta á la capital del districte. Després d'aquella, el Doctor C***, metge de la prefectura, me feu'l honor de convidarme á dinar junt ab dos colegues més. Acabat dels postres ens retirarem á pendre café al despatx del doctor. Vetaqui que aixis que jo anava á dur la tassa buyda sobre la xameneya, vaig véurer al costat del mirall un retrato que m'emocioná tant que ab prou feynes vaig retenir un crit. Era una miniatura, un retrato de nen. Pero aquet nen s'assemblava tant al que havia perdut, que un instant vaig creure si era ell mateix. Ab tot, la suposició era absurda. El march de fusta negra y el cercle d'or que voltavan la miniatura denotavan el gust dels últims anys del sigle XVIII y el nen portava una vesta ratllada de rosa y blanch com un petit Lluís XVII, però la cara era la mateixa de l'Eloy. Igual front voluntari y poderós, un front de home sota uns rissos d'angelet, el mateix foch als ulls, la mateixa gracia dolorosa als llabis! ¡Els mateixos rasgos de fisonomia ab la mateixa expressió!

Potser feya rato que contemplava aquella miniatura quan el Doctor C*** digué tocantme la espatlla:

—Estimat colega: esteu contemplant una reliquia de familia que m'enorgulleixo de posseir. El meu avi matern fou amich del home illustre que veyeu representat aqui quan encara era nen y pel meu avi la guardo.

Allavors vaig demanar-li que'ns digués el nom de aquell amic il·lustre del seu avi. Al instant despenjà la miniatura y me la oferí.

—Llegiu -me -digué—aquesta fetxa que hi há al darrera... Lyon, 1787. ¿No os recorda rés aixó? Donchs bé... aquet nen de dotze anys es el gran Ampère.

En aquell moment vaig tenir la noció exacta y vaig apreciar ab certesa lo que la mort havia destruït un any abans á la masia de les Alies.

ANATOLE FRANCE

TEATRE. —Els que al parlar de la darrera producció d'en Rusiñol, ho han fet amb elogi, ha sigut per causes interesades, donchs erech honradament, que un drama com *La Lletja*, mancat en absolut d'humanitat, ab llenguatge impropí, sens trassa de teatre al construirlo, no pot resistir la mes lleugera crítica, y per consegüent l'elogi afalagant al autor, sols pot ser fet per ignorancia ó mala fé. El camí emprés ja fa temps, per en Rusiñol, cercant l'aplaudiment y la popularitat per qualsevol medi, l'han portat al ridicol y a la decadencia. Per mes que en altres obres semblants a *La Lletja*, havia triomfat de la multitud, era per que afalagava sos sentiments; may per la bellesa de la seva obra.—Es verament llastimós l'espectacle donat per alguns elements per el fons de incultura y odiós sectarisme que revelan. Mentres els anarquistes protestan sorollosament de la finalitat de *La Lletja* prescindint de l'esquifiment de l'obra artística, els elements conservadors al parlarne, atenuavan la debácle per que ignoscentment creyan que flagellava una idea determinada. Jo crech que tot-hom havia de protestar del nou drama, en nom de l'art y la bellesa.—Els actors de Romea treballaren amb amor, per fer viure als tipos creats per la fantasia del autor.

—De la comedia *Los Hijos Artificiales*, traduhida del castellá, per l'arreglador de *Viva el divorci*, rés cal dirne, donchs, es ja prou coneguda. Lo que mes va agradarme d'ella, foren els cartells anunciantla. Alló d'un senyor amb un parayguas, per resguardarse de la *Pluja de fills*, ho vaig trobar altament simbolic y refinat. ¡Com s'hi veyia la *má* d'en Franqueza!—L'idili *L'Ave-Maria de Gounod*, fou molt aplaudit per son autor, y per una dotzena de criades intellectuals, aficionades al sentimentalisme de romanso ó auca de radolins. Totes ploraban.

— Si la revolta del poble rus, no hagués tingut ressó al estranger, ni l'Ateneu hauria adquirit obras d'en Gorkí, ni el *Brusi* n'hauria parlat, ni al Circo Barcelonés harian estrenat el drama *Dans les bas-fonds*, traduït al castellà amb el títol de *La Escoria*, per els senyors Jover, Folch y Moragas. El públic sufri un desengany al coneixer el drama del escriptor rus, donchs creya trovar-se ab una obra de frases sorolloses, de agitador espanyol, y s'escaigué que es tot lo contrari, que es fet amb sobrietat exquisida, llenguatge just, de fidel observador y psicolech. Algunes escenes s'essent de esser poch teatrals, mes tot plegat es fort, punyent, dona una fonda impressió de horror, de les miseries de els malhaurats que viuen en infectes cataus, y que no poden redimir-se per mancansa de forsa, de voluntat.

L'impressió hauria sigut mes intensa, si els medis de que disposaban els modestos actors que amb molt d'amor ho interpretaren, haguessin sigut uns altres. — ENRICH PAZ.

MÚSICA. — De casa a l'impremta anaren per la sola indicació del noi qui vingué a recullirles, les fulles o *quartilles* de la meva nota musical del número darrer, car tenin tota la confiança ab En Duran, qui me la demaná, ni sisquera'm volgui pendre després la molestia de ferme ensenyar les proves. ¿Qui m'ho havia de dir que'l Emili Vallès, corrector de proves de CATALUNYA, havia d'esser home tant descuidat que dexés passar als caxistas la garrafalada d'haver estrafet el meu nom d'una manera tant notable? ¿Quina culpa hi té un hom d'haver nascut a Avila el dia 2 de Maig de 1876, encare que per tenir vintitres anys de residencia a Barcelona li plagui admirarse com a veritable fill de Catalunya y fins com un barceloni autèntich? ¿Quina culpa hi té de que, seguint la costum de les terres castellanes, li haguessin posat el nom del Sant del dia en que nasqué, precisament *San Segundo* o Segón, patró de la matexa ciutat nativa? ¿Qui'ls feia confondre tot un *nombre propio* ab dret a la mayúscula ab un *adjetivo numeral ordinal*? Consti, donchs, que soch Segón ab mayúscula, y ho soch aixís per les circumstancies avans esmentades y la voluntat del meu padri, sense que al meu nom li valgui l'anteposició del article. ¿Y alló del *Barrizos*, amichs caxistas? ¿Fou efecte de la meva mala lletra (encare que crech molt difícil veure dues lletres imaginaries afegides al capdevall d'un nom, o fou una broma d'algu de vosaltres, que vol-

gué confondrem ab En Benet Roura y Barrios? *Donde digo Barrios*, donchs, *no digo Barrios, sino que digo simplemente Barri*. Y are si algú pregunta si soch un home llarch y prim, si parlo castellá, si conech millor que En Balling la partitura dels *Meistensinger* y si acostumo a fer campana de la «Associació wagneriana», quan hi fan música de Beethoven, hauré de dir que per l'alsaria m'assemblo més an'En Xim-xim que a Goliath, que parlo sempre catalá, ab tot y ésser fill d'Avila, que no he anat may al Liceu ab la partitura sota l'axella, y que pel meu gust diria als de la «Wagneriana» que no paressin de sonar tríos y sonates de Beethoven. Heus aquí perquè'l dia 21 en que aqueixa associació prengué per tercera vegada l'arrencada en axó del Cicle Beethoven, vaig donarmhi tanta presa a dexarmhi caure que fins vaig arriuar un minut avans que En Quimet Borralleras, qui sol batre el *record* de la puntualitat. Aquella nit a la sala no hi vaig veure'ls meus amichs Tusell, Alzina y Pascual, però en cambi d'aquest *terceto* n'hi havia un d'En Munner, N'Esteva y En Dini, tres xicots qu'ab altres tant instruments de corda d'altres tantes diferents categories en dexaren sentir molt ben ecxecutades dues de les uniques obres pera trio sens piano que hi han anunciades pera la present serie del Cicle esmentat. L'interés principal d'aquestes obres era principalment en interés històrich, sense voler dir, que no posseixin mérits ben propis que les farien ben dignes de figurar en els concerts de música de *camera*, si aquí's conreués decididament aquest genre; filles com son de la primera época de son autor duen tota'l segell d'aquella incertitat propia del gran mestre de Bohn, quan no's mostrava fidel dexeble y seguidor d'Haydin y Mozart. El primer dels Tríos, *op. 3* presenta en molts fragments certes analogies ab la manera de fer dei primer d'aquexos dos autors; en tot el segón *op. 9, n.º 1*, y especialment en sa darrera part hi s'hi veu quelcom d'aquella elevació d'istil propia de l'autor madur d'aquelles nou obres monumentals que s'anomenan. les nou Sinfonies. Esperám ab veritable delit la seguna y derrera sessió de tríos de corda; anunciada pera'l 2 d'Abril. Cal agrair a la «Wagneriana» que dongui aqueixes audicions d'obres que no'ns son pas gens fácils de sentir. Un, ademés, hi veu persones estimades.

A l'hora en que's llegeixin aquestes ratlles, els aficionats al nou deport del maquinista-máquina haurán pogut fruir dos con-

certs del gran mestre en aquest ram de entretenir les multituds ab cabrioles artistiques. En lloch de condensar el meu judici del pianista Emil Sauer preferesch reproduir la opinió d'un gran entusiasta d'ell qui, obligat per mi a ferne l'elogi no sabia fer mes que repetir:— «Oh té una forsa bestial.»— Sempre he cregut que aqueix entusiasme per la gorja d'un tenor o pels dits d'un pianista era cosa bastant agena al art; ab perdó sia dit dels molts saruistas, dich, saveristas que tenim a Barcelona.

Si rés s'hi espatlla, a primers d'Abril tornarem a sentir a Barcelona aquell conjunt meravellós de la orquesta Lamoureux y segons sembla d'aquí a poch temps aquell altre conjunt més meravellós encara de la Filarmónica de Berlin dirigida per l'eminent Nikisch. Una vegada o altre ens podrem donar la enhorabona. Are tot es que'ls programmas reponguin a nostres bons desitjos, y que respongui'l públich. Ab tots aquets preparatius la Associació musical ha pres l'acort molt just, d'aplassar sos tres concerts pel mes de Maig, essent també una causa d'aquesta mateixa decisió la dificultat de no trovarse, com ja pressentia en ma darrera crònica, un local a propòsit en dies no molt pròxims als dels concerts forasters. L' «Orfeo Catalá» ha aplassat també sos dos concerts, y es de creure que pel mateix motiu. L'Associació Músical anunciá un Cicle Schubert, en que s'eczeutarán els Lieds y quartets d'aquest autor. Es cosa meritissima recordarse d'aquest autor eminentissim injustament oblidat y pretérit a molts altres de la época romántica, inferiors a n'ell per molts conceptes. ¡Com hi han de gosar els aimants de la *música pura* en una bona edició complerta dels vuit quartets de Schubert! No tot se'n té d'anar ab aquell daxòs de *Là ci darem la mano*.—s. B. BARRI.

SUMARI DEL N.º XLIII

Converses de N'Olaguer Recó, *per Joseph Carner*.—Poesies, *d'En Joan Alcover*.—Furs de Valencia del Rey Don Martí (acabament), *trelladats d'un Códex del segle XV*.—Un conte humorístich, *d'E. Poe*.—Sonet, *per En Llorens Riber y Campins*.—El Mestre Nou, *per J. Pous y Pagés*.—Corrandes mallorquines, *trameses per María Antonia Salvá*.

ACTUALITATS.—GRAVAT: En Joaquim Ruyra.

Administració de «Catalunya»: Traftaigar, 61